

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

ФІЛОСОФІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ ТА ВІДРОДЖЕННЯ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

**КАФЕДРА
ПРАВА, ФІЛОСОФІЇ ТА ПОЛІТОЛОГІЇ**

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр
Компонент освітньо-професійної програми
Дні занять
Мова викладання
Консультації

Викладач

Контакти

бакалавр
03 Гуманітарні науки
033 Філософія
033
6
2 рік, III семестр
Обов'язковий компонент

згідно з розкладом
українська
щосереди 13.00-14.00 (210 кабінет, з
можливістю дистанційної роботи на
платформах ZOOM та Google-class).
Доктор філософських наук
Царенок Андрій Вікторович
E-mail: tsarenok-sever@ukr.net

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Філософія Середніх віків та доби Відродження» є обов'язковою дисципліною гуманітарного спрямування, що викладається для студентів спеціальності 033 Філософія, які здобувають освітній рівень бакалавра.

Студенти отримують базові знання про специфіку розвитку філософування за епох Середньовіччя та Ренесансу. Оволодівають навиками логічного мислення, постановки й вирішення філософських проблем. Знайомляться з першоджерелами (творами середньовічних та ренесансних мислителів), джерелами (монографіями та статтями з відповідної проблематики), а також із основними філософськими термінами курсу. Студенти засвоюють історико-філософський зміст предмету, формують уявлення про різні світоглядні парадигми. Дисципліна «Філософія Середніх віків та доби Відродження» допомагає студентам набутти додаткові фахові компетенції, що сприяють загальній гуманітарній підготовці.

Навчальна дисципліна складається з 2-х змістовних модулів:

Змістовний модуль 1. Історія філософії доби Середньовіччя.

Змістовний модуль 2. Історія філософії доби Ренесансу.

Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія Середніх віків та доби Відродження» є ґрунтовне ознайомлення студентів із різними філософськими традиціями,

сприяння розвитку їхнього вміння логічно мислити, вміння вести діалог, дискусію та гідну полеміку, а також сприяння моральному розвитку студентського загалу.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Компетентності	
ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.	
ЗК2. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.	
ЗК3. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.	
ЗК5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.	
ЗК14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	
СК3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про розвиток основних філософських ідей, учень та напрямків.	
СК9. Здатність застосовувати в професійній діяльності філософські методи і підходи.	
СК13. Здатність брати участь у наукових та прикладних дослідженнях у галузі філософії.	
Програмні результати навчання	
ПР1. Розуміти сенс філософії, її місце в системі культури.	
ПР2. Розуміти розмаїття та специфіку філософських дисциплін, знати філософську термінологію.	
ПР3. Знати основні етапи, напрямки в історії світової та вітчизняної філософії.	
ПР11. Вміти аналізувати міркування та робити ґрунтовні смислові узагальнення, висновки.	
ПР16. Вміти застосовувати загальногуманітарні та філософські знання в різних сферах життєдіяльності.	
ПР20. Використовувати принципи цілісного світосприйняття, вміння об'єднувати і знаходити компроміси між різними точками зору і принципами мультикультурного розуміння буття людини та її самовираженням.	
ПР21. Вміти ефективно проводити філософсько-освітню роботу з представниками різних релігій на основі толерантності і повазі до віруючих.	

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд	срс		ом	л	пр	лаб.	інд.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Історія філософії доби Середньовіччя												
Тема 1. Специфіка філософських пошуків Середньовіччя: загальний огляд	42	2	6			34						
Тема 2.	48	8	6			34						

Філософія доби Середньовіччя												
Разом за змістовим модулем 1	90	10	12			68						
Змістовий модуль 2. Історія філософії доби Ренесансу												
Тема 3. Специфіка філософських пошуків епохи Ренесансу: загальний огляд	40	2	6			32						
Тема 4. Філософія доби Ренесансу	50	8	8			34						
Разом за змістовим модулем 2	90	10	14			66						
Усього годин	180	20	26			134						

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Філософія: природа, проблематика, класичні розділи: навч. посіб. для студ. ВНЗ / за ред. Г. І. Волинки. Київ: Каравела, 2018.
2. Бичко А. К., Бичко І. В., Табачковський В. Г. Історія Філософії: Підручник. Київ: Либідь, 2001.
3. Бойченко, І. В. Філософія : Навч. посібник для дистанц. навч. Київ : Ун-т "Україна", 2007.
4. Вандишев, В. М. Філософія. Екскурс в історію вчень і понять : навчальний посібник для студ. ВНЗ. Київ : Кондор, 2006.
5. Петрушенко, В. Л. Філософія : курс лекцій: навч. посіб. для вузів. Київ : Каравелла, 2002.
6. Філософія : навч. посіб. для студ. і аспір. вузів / за ред. І.Ф. Надольного. Київ : Вікар, 2011.
7. Філософія: природа, проблематика, класичні розділи : хрестоматія: навч. посіб. для студ. ВНЗ / за ред. Г.І. Волинки. Київ : Каравела, 2010.
8. Щерба, С. П., Заглада, О. А. Філософія : підруч. для студентів. Київ : Кондор, 2015.

Допоміжна:

1. Абрамович С. Д. Риторика та гомілетика : підруч. Чернівці : Рута, 1995.
2. Августин (Маркевич), архієпископ. Покликання : Зб. вибраних праць. Львів : НВФ "Українські технології", 2012.
3. Аверинцев С. С. София–Логос. Словарь. Киев: Дух і Літера, 2001.

4. Александр (Семенов–Тян-Шанский), епископ. Православный катихизис. Москва: Издание Московской Патриархии, 1990.
5. Амвросий (Поликопа), епископ. Жизнь древних христиан (доклад на выпускном акте Харьковской духовной семинарии). *О жизни вечной : Сборник сочинений и слов.* Чернигов: Издание Черниговской епархии, 2000. С. 37–44.
6. Баткин Л. М. К истолкованию итальянского Возрождения: антропология Марсилио Фичино и Пико делла Мирандола. *Из истории ренессансного искусства Запада.* Москва, 1980. С. 31–70.
7. Безвершук Ж. О. Історія культури в термінах і назвах : Словник-довідник. Київ: Вища школа, 2003.
8. Брагина Л. М. Этические взгляды Джованни Пико делла Мирандола. *Средние века.* Москва, 1965. Вып. 28. С. 129—139.
9. Бруно, Джордано Філіппо. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002.
10. Василий (Кривошеин), мон. Аскетическое и богословское учение святого Григория Паламы. *Журнал Московской Патриархии.* 1986. № 3. С. 67–70.
11. Галілей. Європейський словник філософій. Лексикон неперекладностей / Наукові керівники проєкту: Барбара Кассен і Констянтин Сігов. Київ: Дух і літера, 2009. Т. 1. 576 с.
12. Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. Москва: Высшая школа, 1980.
13. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры. Москва: Искусство, 1984.
14. Епифанович С. Л. Преподобный Максим Исповедник и византийское богословие. Москва: Мартис, 2003.
15. Зеньковский В., прот. Апологетика. Киев: Издание Экзарха всей Украины митрополита Киевского и Галицкого, 1990.
16. Кампанелла, Томмазо. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002.
17. Киприан (Керн), архим. Антропология Св. Григория Паламы. Киев: Общество любителей православной литературы; Изд-во имени святителя Льва, папы Римского, 2005.
18. Киприан (Керн), архим. Патрология. Киев: Общество любителей православной литературы; Издательство имени святителя Льва, папы Римского, 2003.
19. Леонід Кононович про Жанну д'Арк, Джордано Бруно, Джека Лондона, Рабіндраната Тагора, Богдана-Ігоря Антоновича. Київ: Грані-Т, 2008. 96 с.
20. Лосев А. Ф. Эстетика Возрождения. Москва: «Мысль», 1978.
21. Лосский В. Н. Очерки мистического богословия Восточной Церкви. Догматическое богословие. Москва, 1991.
22. Майоров Г. Г. Формирование средневековой философии. Москва: Мысль, 1979.
23. Мейендорф И., прот. Византийское богословие. Исторические тенденции и доктринальные темы [пер. с англ. В. Марутика]. Минск. : Лучи Софии, 2001.
24. Мейендорф И., прот. История Церкви и восточно-христианская мистика: Сб. трудов [сост. и общ. ред. И. В. Мамаладзе]. Москва: Институт ДИ-ДИК; Православный Свято-Тихоновский богословский институт, 2000.
25. Назарій Назаров: Від перекладача. «І мріяти про рай, як Піко Мірандола». *Всесвіт.* 2013. № 11–12. С. 39–43.
26. Неня Г. О. Духовно-містичний досвід та практика в традиції ісихазму / Ганна Олександрівна Неня. *Філософські обрії. Науково-теоретичний часопис Інституту філософії імені Г. С. Сковороди та Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.* Вип. 14. Київ–Полтава, 2005. С. 161–171.

27. Останець Ю. Кампанелла Джовані Доменіко. *Політична енциклопедія*. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 310.
28. Піко делла Мірандола, Джованні. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 480.
29. Помпонацці, П'єтро. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 497.
30. Столович Л. Н. Красота. Добро. Истина: Очерк истории эстетической аксиологии. – Москва: Республика, 1994.
31. Философский энциклопедический словарь [сост. Е. Ф. Губский, Г. В. Кораблева, В. А. Лутченко]. Москва: Инфра-М, 2005.
32. Фічіно, Марсиліо. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 684.
33. Флоровский Г., протоиерей. Восточные отцы Церкви. Москва: АСТ, 2005.
34. Хоружий С. С. К феноменологии аскезы. Москва: Издательство гуманитарной литературы, 1998.
35. Христианство: словарь / [ред. Л. Н. Митрохин и др.]. Москва: Республика, 1994.
36. Царенок А. В. Естетико-аскетичні традиції Візантії в історії християнської культури. Чернігів: Десна-Поліграф, 2017.
37. Царенок А. В. У пошуках Першокраси: теолого-естетичні ідеї св. Григорія Нісського [монографія]. Чернігів: ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2013.
38. Шумило С. М. Исихастское учение в культуре Киевской Руси. Переводные произведения Ефрема Сирина и особенности их восприятия. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 66. Серія: філософські науки: Збірник. Чернігів: ЧДПУ, 2009. № 66. С. 136–142.

Першоджерела:

1. Абельяр П. История моих бедствий [пер. с лат. С. Неретиной]. Санкт-Петербург: Азбука, Азбука-Аттикус, 2014.
2. Августин Аврелий. Исповедь. [пер. с лат. М. Е. Сергеенко]. Санкт-Петербург: Азбука, Азбука-Аттикус, 2014.
3. Алигьери Д. Божественная комедия. URL: <https://онлайн-читать.рф/данте-божественная-комедия/>
4. Амфилохий Иконийский, св. Творения. Василий Великий, св. Творения: в 2-х т. Москва: Сибирская Благовонница, 2009. Т. 2: Аскетические творения. Письма. С. 955–1070.
5. Антоний Великий, преп. Послания. *Преподобный Антоний Великий. Житие и послания*. Москва: ООО «Синтагма», 2010. С. 181–253.
6. Афанасий Великий, св. Толкование на псалмы. Москва: Благовест, 2012.
7. Ашар Сен-Вікторський. Про єдність Бога та множинність творіння [пер. з лат. І. Листопад]. *Філософська думка*. 2010. № 3. С. 67–79.
8. Василий Великий, св. Беседы на Шестоднев. Москва: Отчий дом, 2010.
9. Василий Великий, св. Письма. Москва: Издательство Московского Подворья Свято Троицкой Сергиевой Лавры, 2007.
10. Василий Великий, св. Творения: в 2-х т. Т. 2: Аскетические творения. Письма.
11. Григорий Богослов, св. Избранные творения. Изд. 2-ое. – Москва: Издательство Сретенского монастыря, 2010.
12. Григорий Богослов, св. Творения: в 2-х т. Москва: Сибирская Благовонница, 2007. .

13. Григорий Двоеслов, свт. Беседы на Евангелия. Москва: Издательство Московского Подворья Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 2009.
14. Григорий Нисский, св. Творения: в 8 т. Москва: Типография Т. Готье, 1861. Т. 1.
15. Дионисий Ареопагит. О Божественных именах. О мистическом богословии. Санкт-Петербург: Глаголь, 1995.
16. Ефрем Сирий, преп. Избранные места из творений. Санкт-Петербург: Синодальная типография, 1891.
17. Иоанн Дамаскин, преп. Точное изложение православной веры. Москва: Отчий дом, 2011.
18. Иоанн Златоуст, св. Избранные поучения : Сборник поучений в применении к десяти заповедям Божиим. Спасо-Преображенский Мгарский монастырь, 2001.
19. Кампанелла Т. Город солнца. URL: https://librebook.me/gorod_solnca_1
20. Климент Александрийский. Кто из богатых спасется? Москва: Сибирская Благовонница, 2011.
21. Максим Исповедник, преп. Тайноводство. *Журнал Московской Патриархии*. 1987. № 5. С. 69–74.
22. Симеон Новый Богослов, преп. Слова и гимны: В 3-х книгах. Москва: Сибирская Благовонница, 2011. Кн. 1.
23. Фома Аквинский. Сумма против язычников [пер. и примеч. Т. Ю. Бородай]. Книга I. Москва: Институт философии, теологии и истории имени св. Фомы, 2004.
24. Фома Аквинский. Сумма теологии. Часть I. Вопросы 75–119 [пер., ред. и примеч. С. И. Еремеева]. Киев: Эльга ; Ника-Центр, 2005.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Сайт Національної парламентської бібліотеки України <http://nplu.org>
3. Сайт Державної науково-технічної бібліотеки України <http://www.gntb.gov.ua>
4. <http://ru.wikipedia.org>
5. <http://cyberleninka.ru/article/c/filosofiya>
6. <http://www.bibliotekar.ru/filosofia/index.htm>
7. <http://filosofhistoria.ru/>

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, належно аргументуючи їх знаннями провідних засад філософської науки та змісту першоджерел;
- вносити гідні пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил гігієни (носіння захисної маски, дотримання соціальної дистанції тощо (в разі необхідності)) та етики поведінки й наукового спілкування;
- виконати індивідуальне завдання;

- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до екзамену (студент, який не підготував самостійну роботу, до екзамену не допускається);
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається, зокрема, на засадах синергії викладача та студента, розсудливої вимогливості до молодих науковців.

Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу. Загально-педагогічні (словесні, практичні) та інтерактивні методи навчання. Лекції. Практичні заняття. Консультації. Робота в системі Zoom. Самостійна та індивідуальна робота, підготовка презентацій, індивідуальних творчих завдань (в разі необхідності). Робота з ілюстраційними матеріалами. Відвідування виставок, музеїв, концертів, театральних вистав (в разі можливості та необхідності).

Оцінювання.

Денна форма навчання Розподіл балів

Види контролю	Кількість	Бали	Загальна кількість балів
Робота на практичному занятті (підготовка матеріалу, виступи, доповнення тощо)	5	6	до 30
Індивідуальне завдання (презентації) (в разі необхідності)	1	10	до 10
Підготовка рефератів (в разі необхідності)	1	10	до 10
Самостійна робота (робота з окремими джерелами та першоджерелами)	10	3	до 30
Робота на лекціях	10	1	до 10
Усього			до 70
Екзамен:			до 30
Разом:			до 100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни